

TÜRKİYE'DE ERKEN ÇOCUKLUK BAKIMI VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİME KATILIM

Türkiye'de erken çocukluk bakım ve okul öncesi eğitim (EÇBE) hizmetlerine katılımın yaşa ve hane halkı özelliklerine göre değişimini göstermeyi hedefleyen Türkiye'de Erken Çocukluk Bakımı ve Okul Öncesi Eğitime Katılım Araştırması, Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ortaklığında 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerini kullanarak yürütüldü.

Türkiye'de okul öncesi eğitime katılım son 10 yılda artış göstermesine rağmen, okullulaşma oranları hem Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ortalamasının hem de geçtiğimiz yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen hedeflerin altındadır.

Araştırmanın öne çıkan bulguları:

- Türkiye'de EÇBE'ye katılım çocuğun yaşı büyüdükçe artıyor. Çocuklar 36. ayı dolduklarında artmaya başlıyor 60. aya gelene kadar sürekli olarak yükselme trendi gösteriyor. 60. aydan itibaren okul öncesi eğitime katılım azalıyor ve ilkokula katılım çoğalmaya başlıyor.
- Türkiye'de çocuk bakımı çok büyük oranda bir kadın meselesi olarak algılanıyor ve özellikle küçük yaşlarda çocuğun anne tarafından bakılması ile ilgili sosyal normlar ve tutumlar güçlü.
- Birçok hane halkı özelliği kontrol edildiğinde bile, okul öncesi eğitime katılımı etkileyen en önemli değişkenler, hane halkının varlık seviyesi, annenin eğitim düzeyi ve annenin istihdam durumudur.
- EÇBE'ye katılım hane halkının varlık seviyesi yükseldikçe artıyor. 3-5 yaş okullulaşma oranı Türkiye genelinde düşük, ancak yoksul %40'lık dilimde özellikle düşüktür. En yoksul %20'lik dilimden gelen 3 yaşındaki çocukların okul öncesi eğitime katılım oranı %2, 4 yaşta %17, 5 yaşta ise %69'e çıkıyor. En zengin %20'lik dilimdeki, çocukların 3 yaş okul öncesine katılım oranı %33, 4 yaşta %77'ye, 5 yaşta ise %92'ye çıkıyor.
- 4 yaşta, annenin bir yıl daha fazla eğitim almış olması çocuğun okul öncesine katılma ihtimalini %3 artırıyor; yani 8 yıl eğitim almış bir annenin çocuğunun okul öncesine devam etme olasılığı %24 artıyor. Bu yaşta, sanayi ya da hizmet sektöründe çalışan annelerin çocuklarının okul öncesi eğitim hizmetlerinden faydalanma olasılığı çalışmayan annelerin çocuklarına göre %16 daha yüksektir.

- Hane halkı varlık seviyesi, annenin eğitimi ve istihdam durumu en çok 4 yaş okullulaşma oranlarını etkiliyor ve bu etki 44. aydan itibaren belirginleşiyor. Bu yaşta, en yüksek %20'lik varlık diliminden gelen çocukların okul öncesi eğitime katılma olasılıkları en düşük %20'lik varlık diliminden gelen çocuklara göre %26 daha fazladır.
- Sosyoekonomik seviye 5 yaşta okul öncesi eğitime katılımı belirliyor. En yüksek sosyoekonomik dilimden gelen ailelerin çocukları sıklıkla okul öncesine devam ediyor. En yüksek %20'lik varlık dilimi dışından gelen, anneleri daha az eğitilmiş olan ve daha fazla sayıda kardeşi olan çocuklar ise doğrudan ilkokula kayıt oluyor. Bu yaşta en zengin %20'lik dilimden gelen çocukların okul öncesine katılma ihtimali %69 iken, bu oran en yoksul %20'lik dilimden gelen çocuklar için %21.
- Okullulaşma oranlarındaki fark 5 yaşa yaklaşıncaya kadar artmaya devam ediyor ancak 6 yaş itibarıyla, yani birçok çocuğun ilkokula başlamasıyla, kapanmaya başlıyor.
- Okul öncesi eğitimde arzı artırmaya yönelik farklı politikalar devreye girmelidir. Bu hem devlet tarafından sunulacak nitelikli, erişilebilir ve düşük maliyetli EÇBE hizmetleri hem de özel sektör tarafından sunulabilecek nitelikli ve erişilebilir hizmetleri kapsamalıdır.
- Okul öncesi eğitim hizmetlerinin artırılması, sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak bütün kadınların iş piyasasına daha çok katılımını destekleyebilir, politikalar oluşturulurken kadın istihdam hedefi de göz önünde bulundurulmalıdır.
- Okul öncesi eğitime katılımı artırmaya yönelik politikalar geliştirilirken, çeşitli nedenlerden ötürü dezavantajlı konumda olan çocukların eğitim hakkının kapsayıcı eğitim çerçevesinde sağlanması gereklidir.
- Ancak nitelikli programlar çocuğun potansiyeline erişmesini sağlar ve eşitsizliklerin önüne geçer. Bu nedenle erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitim programlarının niteliği benimsenerek her kamu politikasında gözetilmelidir.

Sosyoekonomik etmenlerin okul öncesi eğitime katılımı nasıl etkilediğini derinlemesine ve yaş bazında inceleyen bu araştırma, değişik yaş gruplarına ve hedef kitlelerine yönelik geliştirilecek politikalarda aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulmasını öneriyoruz:

- Türkiye'de eğitim politikaları 5 yaş grubunun okullulaşmasını olumlu etkiledi ancak okul öncesi eğitime katılım halen düşüktür ve bundan sonra politikalar 3 ve 4 yaş gruplarını da hedef almalıdır.

2019 yılında okul öncesi eğitimin 54. aydan itibaren zorunlu hale gelmesi Türkiye'nin erken çocukluk bakım ve eğitimi politikalarını daha fazla geliştirmesi için önemli bir fırsattır. Bu araştırmada öne çıkan bulgu ve önerilerin erken çocukluk politikalarına ışık tutmasına ve yapılacak çalışmaların tüm çocukların yüksek yararına şekillenmesini umut ederiz.